

Tulevaisuuden oppimateriaaleja etsimässä

Emese Mátyás, Kristiina Skinnari

Kielikampus on Jyväskylän yliopiston kielten laitoksen, kielikeskuksen, Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen ja opettajankoulutuslaitoksen yhteishanke, joka tarttuu vuosittain ajankohtaisiin kielenoppimisen ja -opettamisen aiheisiin järjestämällä yleisölle avoimia seminaareja. Tämänvuotisen tapahtuman aiheena olivat kielten oppimateriaalit.

Jyväskylän yliopiston Kielikampus järjesti 15.3.2012 suuren oppimateriaalikeskustelun, jossa eri tahojen edustajat pohtivat yhdessä perus- ja toisen asteen äidinkielen, vieraiden kielten ja suomi toisena kielenä oppimateriaalien nykytilannetta ja kehittämishaasteita. Mukana oli opettajia, oppikirjantekijöitä, kielen ja oppimisen tutkijoita sekä isompien ja pienempien kustantajien, Jyväskylän kaupungin, Opetushallituksen, Lukiolaisten Liiton ja YLE:n edustajia. Kaikki saivat osallistua keskusteluun ja äänestää tilaisuudessa esitetyistä väitteistä interaktiivisella äänestyslaitteistolla. Päivän tavoitteena oli herättää ajatuksia ja aloittaa keskustelu siitä, miten yhteistyö oppimateriaalien kehittämiseksi eri toimijoiden välillä pitäisi aloittaa. Mattilanniemen 200-hengen auditorio täyttyi kyseisenä iltapäivänä aiheesta kiinnostuneella väellä.

Tilaisuuden avasivat Jyväskylän yliopiston kielikeskuksen johtaja Peppi Taalas ja opettajankoulutuslaitoksen lehtori Eija Aalto, jotka korostivat aiheen ajankohtaisuutta nostamalla esiin kysymyksiä mm. siitä, pysyykö Suomen oppikirjakeskeinen opetuskulttuuri yhteiskunnallisten ja koulumaailman muutosten perässä, miten oppiminen säilyy merkityksellisenä oppimisympäristön monipuolistuessa sekä mikä on verkkomateriaalin tulevaisuus.

Alustuksessaan oppimisen muutoksista Arcadan ammattikorkeakoulun kehittämispäällikkö Tore Ståhl kertoi nuorten sähköistyvästä mediamaailmasta. Hän esitti oppimateriaalintekijöille mm. koulun auktoriteettisuhteiden muutoksesta seuraavan haasteen tarjota oppilaille kiinnostusta herättäviä oppimistehtäviä.

Avauspuheenvuorojen jälkeen kielikeskuksen kehittämispäällikkö Mikko Jäkälän vetämässä paneelikeskustelussa paneuduttiin monelta kannalta oppimateriaalien kehittämisen ajankohtaisiin kysymyksiin. Paneeliin osallistuivat Jorma Kauppinen Opetushallituksesta, oppikirjailija, äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori Anne-Maria Mikkola Helsingin normaalilyseosta, Lukiolaisten Liitto ry:n Keski-Suomen piirin puheenjohtaja Jaakko Palvaila, Otavan kustannuspäällikkö Selja Saarialho, projektipäällikkö Tarja Tuomainen Jyväskylän kaupungin opetuspalvelusta sekä Muuramen lukion ranskan ja ruotsin kielen

lehtori Heli Vuorela. Panelistien mielestä hyvä oppimateriaali on aktivoivaa, taitoja kehittävää, joustavaa, monipuolista, oppijalähtöistä ja innostavaa. Kaikki paneeliin osallistujat olivat yksimielisiä siitä, että vaikka oppikirjat eivät katoaisi, siirtyvät opetusmateriaalit yhä enenevässä määrin sähköiseen muotoon. Yleisöpuheenvuorossa korostettiin, että tämä ei tarkoita sitä, että sähköinen materiaali tulisi halvemaksi tehdä ja käyttää kuin oppikirjat. Pelkkä välineen vaihtaminen ei myöskään takaa kehitystä ja laatua, sillä myös sähköistä materiaalia on kehitettävä osallistavaksi, vuorovaikutusta tukevaksi ja erilaiset oppijat ja oppimistavat huomioivaksi. Sähköisten oppimateriaalien etuihin kuuluu panelistien näkemysten mukaan sisältöjen päivittämisen joustavuus ja nopeus.

Opetushallituksen edustaja, Jorma Kauppinen ei pitänyt todennäköisenä, että Opetushallitus alkaisi uudestaan valvoa oppimateriaalien laatua, vaikka yleisön joukosta ajatukselle löytyikin kannatusta. Yleisön enemmistön mielestä päävastuu materiaalien laadukkuudesta on opettajilla ja opettajat ovat materiaalien kehittämisessä avainasemassa, koska he tuntevat oppilaidensa tarpeet. Toisaalta yleisöpuheenvuoroissa tuli myös esille, että kouluelämän muutoksessa opettajien työmäärä on lisääntynyt, mistä seuraaviin ongelmiin voisi etsiä ratkaisua opettajien yhteistyöllä. Opettajan rooli korostui myös siinä tärkeässä huomiossa, että pedagogiikka ei ole materiaalissa itsessään, vaan tavassa, millä sitä käytetään.

Paneelin opiskelijaedustajan mielestä oppikirjojen tehtävissä olisi parantamisen varaa. Lisäksi hän toivoi, että oppikirjoissa käytetyt aiheet ja kieli olisivat käytännönläheisiä ja vuorovaikutuksellisia. Opiskelijan ja opettajanelistien ajatukset olivat samansuuntaisia siinä, että kummankaan mielestä opettajien ei tarvitse kosiskella oppilaita tavoittelemalla keinotekoisesti nuorten mediaympäristöjä. Nuoret eivät välttämättä halua tehdä koulussa samoja asioita kuin vapaa-ajallaan. Paneelin opettajaedustajan mielestä oppikirjalla voi olla myös rauhoittava vaikutus oppimistilanteessa.

Suurin osa yleisöstä oli äänestyksen perusteella sitä mieltä, että nykyiset oppikirjat eivät perustu uusimpaan pedagogiseen ajatteluun. Pedagogisesti laadukkaiden oppimateriaalien aikaansaamiseksi tarvitaan eri osapuolten yhteistyötä. Yhteisesti todettiin, että hyvä oppikirja syntyy tiimeissä, joissa hyödynnetään erilaisten asiantuntijoiden osaamista. Loppukeskustelussa nostettiin esiin yliopiston, erityisesti opettajankoulutuksen ja kielentutkimuksen rooli oppimateriaalien kehittämisessä. Esillä oli mm. yliopistoväen merkitys täydennyskouluttajina, tekijäryhmän jäsenenä sekä oppimateriaalitutkijoina. Pohdittiin myös mahdollisuutta, että opiskelijat voisivat osallistua oppikirjantekijäryhmiin mielipiteineen. Yleisöpuheenvuorossakin esitettiin, että oppilaat voisivat olla myös oppimateriaalien tuottajia eivätkä pelkästään kuluttajia. Pääjohtaja Jorma Kauppinen mielestä oppimateriaalien kehittämisen taustalla pitäisi olla myös laajempi ajatus siitä, mitä yleissivistys on. Tarvitaan keskustelua ja tutkimusten valaisemia näkemyksiä siitä, millaiset tiedot, taidot ja valmiudet ovat tulevaisuudessa tärkeitä.

Viihdyttävän ja ajatuksia herättävän teatteriesityksen jälkeen uusia tuulia ja erilaisia toimintamalleja esittelivät äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori Helena Saaristo, projektitikija Juha Jalkanen ja YLEN palvelupäällikkö Tanja Iikkanen. Yleisö vakuutettiin siitä, että nuoria puhuttelevaa ja oppilaita osallistavaa opetusta voi olla myös ilman valmista oppimateriaalia. Uuden tekniikan käyttö voi lisätä tulevaisuuden luokkahuoneissa mahdollisuuksia sisällön yhteisölliseen rakentumiseen. Tanja Iikkanen kysyi, millaisilla oppimateriaaleilla parviäläisen mobiili- ja internetsukupolven motivaatiotasoa saataisiin pidettyä korkealla. Avainseikkoja hänen mielestään ovat mm. räätälöinti, personointi, saavutettavuus, jakaminen, paikasta riippumattomuus ja suosittelu.

Tilaisuuden lopuksi suomen kielen professori Minna-Riitta Luukka kokosi yhteen päivän antia ja yleisöltä tullutta palautetta. Hän kysyi, pitäisikö oppimateriaalien avulla antaa enemmän tilaa eri oppiaineiden integraatiolle sekä lähentää äidinkielen ja muiden kielten opetusta. Molemmat ajatukset saivat yleisöltä kannatusta. Minna-Riitta Luukka totesi, että Comeniuksen, ensimmäisen kuvitetun oppikirjan tekijän, 1600-luvulta peräisin olevat ajatukset hyvästä oppimateriaalista ovat edelleen hämmästyttävän ajankohtaisia.

Comenius ehdotti muun muassa kuvituksen hyödyntämistä opetusmateriaaleissa ja sanomalehtien opetuskäyttöä sekä korosti opetuksen ja oppimisen interaktiivisuutta. Loppukeskustelussa kommentoitiin lisäksi sitä, miten vaikeaa opettajien on päästä osallistumaan opettajan työn kehittymisen kannalta tärkeisiin keskustelu- ja koulutustilaisuuksiin kuntien kiristyvässä taloustilanteessa. Täydennyskoulutukselta odotetaan mm. eväitä siihen, miten opettaja voi astua rohkeasti mutta kriittisesti nykypäivän mediaviidakkoon.

Tilaisuus on katsottavissa Kielikampuksen nettisivuilla osoitteessa: <http://kielikampus.jyu.fi/>

Kirjoittajista Emese Mátyás on Kielikampuksen tutkimuskoordinaattori ja Kristiina Skinnari projektitutkija Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa.